

MARZEC 2025

NIEGODNOŚĆ DZIEDZICZENIA

FUNDACJA TAURUS

CZEGO DOWIESZ SIĘ Z INFORMATORA:

- co oznacza pojęcie "niegodność dziedziczenia"
- jakie są przesłanki uznania za niegodnego dziedziczenia
- jakie są skutki uznania za niegodnego dziedziczenia
- w jaki sposób dochodzi do uznania danej osoby za niegodną dziedziczenia
- jakie są kwestie formalne istotne dla ustanowienia kogoś niegodnym dziedziczenia

NIEGODNOŚĆ DZIEDZICZENIA W POLSKIM PRAWIE SPADKOWYM

Wstęp

Niegodność dziedziczenia to szczególne rozwiązanie w polskim prawie spadkowym, które uniemożliwia określonej osobie dziedziczenie, mimo że w świetle przepisów formalnie byłaby do tego uprawniona.

Na początku należy wyjaśnić, że w polskim porządku prawnym po śmierci spadkodawcy możliwe jest dziedziczenie ustawowe lub dziedziczenie na mocy testamentu. W tym pierwszym przypadku do spadku powoływani są krewni zmarłego, według określonej w przepisach kolejności. Natomiast, jeśli przed śmiercią spadkodawca zdecydował się na napisanie testamentu, to do spadku powołane są osoby lub podmioty, które zostały wskazane przez spadkodawcę w jego testamencie.

PRZESŁANKI UZNANIA SPADKOBIERCY ZA NIEGODNEGO DZIEDZICZENIA

Dzięki instytucji niegodności dziedziczenia osoba powołana do spadku, jeśli zachowywała się w sposób rażąco naganny wobec spadkodawcy, może zostać pozbawiona statusu spadkobiercy. Muszą się jednak ziścić warunki określone w art. 928 Kodeksu cywilnego, który to przepis wskazuje przesłanki uznania za niegodnego dziedziczenia. Są to następujące sytuacje:

- spadkobierca dopuścił się umyślnie ciężkiego przestępstwa przeciwko spadkodawcy,
- spadkobierca podstępem lub groźbą nakłonił spadkodawcę do sporządzenia lub odwołania testamentu albo w taki sam sposób przeszkodził mu w dokonaniu jednej z tych czynności,
- spadkobierca umyślnie ukrył lub zniszczył testament spadkodawcy, podrobił lub przerobił jego testament albo świadomie skorzystał z testamentu przez inną osobę podrobionego lub przerobionego,

- spadkobierca uporczywie uchylał się od wykonywania wobec spadkodawcy obowiązku alimentacyjnego określonego co do wysokości orzeczeniem sądowym, ugodą zawartą przed sądem albo innym organem albo inną umową,
- spadkobierca uporczywie uchylał się od wykonywania obowiązku pieczy nad spadkodawcą, w szczególności wynikającego z władzy rodzicielskiej, opieki, sprawowania funkcji rodzica zastępczego, małżeńskiego obowiązku wzajemnej pomocy albo obowiązku wzajemnego szacunku i wspierania się rodzica i dziecka.

Dwie z ostatnich wymienionych przesłanek zostały wprowadzone do porządku prawnego stosunkowo niedawno, bo na mocy ustawy z dnia 28 lipca 2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw.

Lista wskazanych w art. 928 Kodeksu cywilnego przesłanek uznania za niegodnego dziedziczenia stanowi katalog zamknięty. Nie jest zatem dopuszczalne wykluczenie osoby z grona spadkobierców w oparciu o instytucję niegodności dziedziczenia z innych powodów niż te podane w tym przepisie.

“

Uznanie spadkobiercy za niegodnego dziedziczenia jest możliwe tylko w razie ziszczenia się przesłanek, o których mowa w art. 928 k.c.

**Niegodność
dziedziczenia staje się
skuteczna dopiero
wtedy gdy zapadnie w
tej kwestii prawomocne
orzeczenie sądu.**

Uznanie spadkobiercy za niegodnego dziedziczenia stanowi formę ukarania osoby bliskiej dla spadkodawcy, jeśli dopuściła się ona względem niego nagannych zachowań. Jednakże samo ziszczenie się, którejs z wymienionych powyżej punktach przesłanek nie powoduje samoistnie wykluczenia spadkobiercy z możliwości dziedziczenia. Aby taki rezultat mógł nastąpić należy przeprowadzić postępowanie sądowe. Dopiero prawomocny wyrok sądu uznający daną osobę (pozwaną w procesie) za niegodną dziedziczenia powoduje wykluczenie tej osoby z grona spadkobierców.

Spadkobierca niegodny zostanie wyłączony od dziedziczenia, tak jakby nie dożył otwarcia spadku.

Należy pamiętać, że spadkobierca nie może być uznany za niegodnego, jeżeli spadkodawca mu przebaczył. Zgodnie z orzecznictwem przebaczenie może nastąpić dopiero po zaistnieniu przesłanki niegodności, a jeżeli spadkobierca dopuścił się kilku zachowań wypełniających przesłanki uznania za niegodnego dziedziczenia, to do wyłączenia niegodności konieczne jest, aby przebaczenie spadkodawcy obejmowało wszystkie te zachowania (wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 21 października 2016 r., I Aca 1365/15). Jeżeli w chwili przebaczenia spadkodawca nie miał zdolności do czynności prawnych, przebaczenie jest skuteczne, gdy nastąpiło z dostatecznym rozeznaniem.

Skutki uznania za niegodnego dziedziczenia nie rozciągają się na inne osoby (zstępnych, małżonka niegodnego), które w konsekwencji mogą dochodzić do dziedziczenia w miejsce osoby uznanej za niegodną dziedziczenia.

W jaki sposób dochodzi do uznania danej osoby za niegodną dziedziczenia?

Jak wspomniano na wstępie niegodność dziedziczenia staje się skuteczna dopiero wtedy gdy zapadnie w tej kwestii prawomocne orzeczenie sądu. Żądanie uznania spadkobiercy za niegodnego sąd rozpoznaje w procesie. Przepisy nie regulują wprost trybu postępowania, w jakim to roszczenie powinno być rozpoznane, ale wynika to z ugruntowanego orzecznictwa Sądu Najwyższego (uchwała Sądu Najwyższego z dnia 26 lutego 1968 r., III CZP 101/67, OSNC 1968/10/203).

Pozew o uznanie spadkobiercy za niegodnego może złożyć każdy, kto ma w tym interes. Oznacza to, że krąg osób uprawnionych do wystąpienia do sądu jest szeroki. Powodem może być zatem inny spadkobierca, zapisobierca, uprawniony z polecenia, wykonawca testamentu, czy nawet wierzyciel. Na występującym z powództwem spoczywa ciężar dowodu. Oznacza to, że powód musi przed sądem wykazać, że w stosunku do osoby pozwanej ziszcza się przesłanka do uznania jej za niegodną dziedziczenia. Kluczowe jest zatem sformułowanie odpowiednich wniosków dowodowych.

Jaki jest termin do złożenia powództwa o stwierdzenie niegodności dziedziczenia?

Pozew o stwierdzenie niegodności dziedziczenia może być złożony w ciągu roku od dnia, w którym dowiedziano się o przyczynie niegodności, nie później jednak niż przed upływem lat trzech od otwarcia spadku (spadek otwiera się z chwilą śmierci spadkodawcy). Terminy te są tzw. terminami zawitymi, co oznacza, że po ich upływie nie ma możliwości wytoczenia powództwa. Nie ma również możliwości, aby taki termin przywrócić.

Do jakiego sądu skierować pozew o stwierdzenie niegodności dziedziczenia?

Zgodnie z brzmieniem art. 39 K.p.c. powództwo z tytułu dziedziczenia, zachowku, jak również z tytułu zapisu, polecenia oraz innych rozrządzeń testamentowych wytacza się wyłącznie przed sąd miejsca zwykłego pobytu spadkodawcy, a jeżeli miejsca jego zwykłego pobytu w Polsce nie da się ustalić, przed sąd miejsca, w którym znajduje się majątek spadkowy lub jego część. Pozew należy wytoczyć przed sądem rejonowym.

Przebieg postępowania sądowego:

- Postępowanie rozpoczyna się od złożenia pozwu przez osobę uprawnioną (np. innego spadkobiercę).
- Pozew powinien zawierać dane powoda i osoby, która miałaby zostać uznana za niegodną dziedziczenia oraz opis przesłanek uzasadniających żądanie (np. dowody przestępstwa, manipulacji testamentem).

- Sąd bada poprawność formalną pozwu. W razie braków formalnych powód może zostać wezwany do ich uzupełnienia w określonym terminie (7 dni).
- Jeśli pozew spełnia wymogi formalne, sąd rejestruje sprawę i nadaje jej dalszy bieg.
- Postępowanie dowodowe: Sąd przeprowadza postępowanie dowodowe, które obejmuje dowody przedstawione przez strony (np. dokumenty, zeznania świadków).
- Zeznania stron: Strony postępowania mają prawo do złożenia swoich zeznań.
- Konfrontacja dowodów: Sąd ocenia wiarygodność i adekwatność zgromadzonych dowodów, starając się ustalić, czy przesłanki uznania za niegodnego są spełnione.
- Po przeprowadzeniu wszystkich dowodów sąd zamyka postępowanie i wydaje wyrok.
- Jeśli osoba zostanie uznana za niegodną dziedziczenia, traci prawo do udziału w spadku, a jej udział przechodzi na innych spadkobierców. Jeśli sąd oddali pozew, osoba oskarżana o niegodność dziedziczenia pozostaje spadkobiercą.
- Strony niezadowolone z wyroku mogą złożyć apelację do sądu wyższej instancji w określonym terminie (zwykle 14 dni od otrzymania wyroku z uzasadnieniem).
- Jeśli wyrok nie zostanie zaskarżony w terminie lub zostanie utrzymany przez sąd odwoławczy, staje się prawomocny i obowiązujący.

Nieodpłatna pomoc prawna, porady obywatelskie, bezpłatna mediacja

Masz pytania prawne lub potrzebujesz wsparcia obywatelskiego?
Skorzystaj z bezpłatnej pomocy!

Jak się zgłosić? ☎ Zadzwoń: 616 463 344 (poniedziałek–piątek, 7:30–20:00)
✉ Napisz: npp@um.poznan.pl

Zadanie jest finansowane ze środków budżetowych Miasta Poznania.